

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний. – К. : Борисфен-М, 2003. – 336 с.
2. Внукова Н. М. Страхування: теорія та практика : навч. посіб. / за заг. ред. Н. М. Внукової. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Х. : Бурун Книга, 2009. – 656 с.
3. Вовчак О. Д. Страхування : [навч. посіб.] / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. – 480 с.
4. Страхування : підручник / ред. В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
5. Федосова Р. Н. Риски и страхование / Р. Н. Федосова, А. И. Волков, А. К. Москалев. – Владимир : РЕКО, 2000. – 92 с.

УДК 005.332.4:637.1(477)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ У ФОРМУВАННІ СТАНУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

С. В. Остряніна, кандидат економічних наук

Основне завдання підприємств молокопереробної галузі – це стабільне та безперервне забезпечення населення високоякісною, безпечною для споживання молокопродукцією, що гальмується відсутністю системи цілей, які передбачають максимальне використання виникаючих можливостей, а активне протистояння можливим загрозам. Оскільки продовольча безпека є однією з найважливіших систем життєзабезпечення населення, то доцільно визначити основні загрози для підприємств молокопереробної галузі, якими є такі: можливості появи нових конкурентів, зростання продажу товарів-замінників, уповільнення росту ринку, зростання конкурентного тиску, зниження платоспроможності населення, відсутність мотивації до праці, бідність, трудова міграція, безробіття, занепад соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної кризи, сезонність виробництва, недостатній генетичний потенціал наявного поголів'я, порівняно низька якість молока, що виробляється в Україні, що робить негарантованою присутність молочної продукції українського походження на експортних ринках збуту, а отже, і закладає ризик перенасичення ринку і зниження цін у разі застосування обмежень імпортерами української продукції. Насампе-

ред певного удару молочному ринку завдала фінансова криза 2009 р., унаслідок чого ринок переробки молока та виробництва молокопродуктів знову опинилися серед аутсайдерів. З 2007 по 2010 р. обсяги виробництва молочної продукції скоротилися на 17,4 %. Більше падіння було зафіксовано лише в секторі перероблення та консервування овочів і фруктів, а також у тютюновій промисловості. Упродовж 2010 р. частка молочної продукції у загальному випуску продукції харчосмакової промисловості скоротилась до 12,0 % при загальному обсязі реалізованої продукції 23,1 млрд грн.

Навіть поверхневий аналіз основних загроз, що визначають і будуть визначати розвиток молочної промисловості у найближчому майбутньому, свідчить про вагомість проблем, перед якими постала галузь. Лише за умови вироблення єдиної комплексної стратегії та спільної праці задіяних у галузі: виробника молочної сировини, переробника та держави – буде можливість подолати існуючі кризові процеси та вивести підприємства на належний конкурентний рівень.

В умовах ринкового саморегулювання та лібералізації системи державного контролю за виробництвом молочних продуктів технологічні процеси були модифіковані самими ви-

робниками, від чого якісні показники готової продукції суттєво погіршились [1]. Незадовільними є як якісно-органолептичні характеристики продукції, так і стан відтворювальних процесів на ринках, стан спадаючої динаміки виробництва молока, втрата потужної бази крупнотоварного виробництва молока як сировини, суттєве скорочення поголів'я великої рогатої худоби.

Отже, проблема конкурентоспроможності молокопродукції є досить актуальною, що пов'язано з важливістю вирішення питань забезпечення продовольчої безпеки кожної країни. Тому для покращення здоров'я людей через підвищення економічної ефективності виробництва цієї продукції значну увагу у своїх працях приділяли такі вчені-економісти, як: Г. Азосв, В. Андрійчук, Л. Балабанова, Г. Волинський, П. Березівський, П. Гайдуцький, В. Герасимчук, Р. Глібов, Ф. Горбонос, Ю. Губеня, А. Желєзняк, П. Калита, С. Кваша, Ю. Коробів, В. Кудлай, А. Кулик, В. Лагутін, М. Малік, В. Месель-Веселяк, О. Нужна, Б. Пасхавер, Ж. Поплавська, Л. Раменський, В. Реутов, П. Саблук, Б. Супіханов, Р. Фатхутдинов, Г. Черевко, С. Шевельова, Д. Юданов.

Вагомий внесок у розвиток концепції продовольчої безпеки з боку як виробництва, так і споживання продовольства зробили А. Сміт, Т. Мальтус, Д. Ріккардо, А. Маслоу та ін.

У наукових дослідженнях з продовольчої проблеми такі вчені, як: В. І. Бойко, І. В. Богданова, В. І. Власов, В. І. Мунтіян узагальнюють глобальні тенденції забезпечення світового населення продовольством; О. І. Гойчук, С. М. Кваша, І. І. Лукінов, В. О. Точилін досліджують теоретико-методологічні аспекти продовольчої безпеки, П. Т. Саблук, В. П. Ситник, В. М. Трегобчук, М. Й. Хорунжий, В. В. Юрчишин розроблюють механізми державного регулювання системи продовольчої безпеки країни.

Таким чином, звертаючи увагу на динамічні зміни господарювання в кризових умовах, актуальним є поглиблене дослідження продовольчої безпеки молокопереробних підприємств України з метою формування та підвищення рівня їх конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Метою і завданням даної статті є дослідження теоретичних положень, аналіз існуючої ситуації на ринку молокопродукції та можливих наслідків, що сприяють формуванню продовольчої безпеки як основної передумови економічного зростання та довготривалих перспектив щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Забезпечення конкурентоспроможності підприємства залежить від багатьох чинників зовнішнього та внутрішнього характеру, що зумовлює необхідність використання системного підходу в дослідженні їх впливу [1].

За визначенням В. Ф. Іванюти, конкуренція є невід'ємною складовою ринкової економіки. Вона забезпечує розвиток продуктивних сил, їх творчий потенціал, сприяє створенню нових технологій [3]. Через конкуренцію відбувається взаємодія суб'єктів ринку, що проявляється в економічній боротьбі (змаганні) за найвигідніші умови вкладання капіталу, збільшення обсягу продаж і маси прибутку, формуються господарські пропорції регіонів та національної економіки. У результаті конкуренції створюється конкурентоспроможна продукція (і аграрна також), яка здатна бути більш привабливою для споживача, у порівнянні з аналогами (за якістю, ціною, сервісом) [10]. Ми приєднуємося до думки тих дослідників, що наголошують на послідовності (певній підпорядкованості) рівнів конкурентоспроможності у єдиному ланцюгу [6]. Отже, без створення конкурентоспроможної продукції не можна вести мову про конкуренцію взагалі, але, лише використовуючи певні переваги, підприємство здатне до генерації такої (особливої) продукції. Без забезпечення конкурентоспроможності підприємства неможливо перейти на інший рівень конкурентоспроможності (галузевий, регіональний, державний) (рис.).

Концепцію конкурентних переваг вперше розробив професор М. Портер. У своїх працях він ретельно проаналізував чинники, врахування яких може дозволити підприємству одержати перевагу перед конкурентами. Головна ідея цієї концепції полягає в існуванні двох основних способів досягнення оптимального функціонування: максимально можливий спад рівня витрат на виробництво продукції;

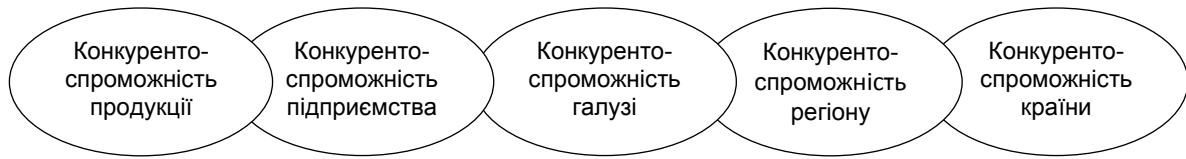


Рис. Ланцюг рівнів конкурентоспроможності

диференціація продукції підприємства у напрямках, цінних для споживача, таким чином, що останні стають готовими заплатити за неї максимальну ціну [8].

Доводиться констатувати: за десять років наша країна втратила майже 30 % виробництва молока, а стабільність цієї негативної тенденції свідчить про глибоку стагнацію галузі. За даними експертів молочного скотарства, в Україні склалася ситуація, за якої попит на молоко перевищує пропозицію. Це призводить до постійного зростання цін на молокопродукти і зниження якості їх, оскільки переробникам закуповувати молоко у населення набагато дешевше, ніж у сільгосппідприємств, які мають усі можливості пильніше стежити за якістю продукції.

На думку В. Камінської, підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі доцільно пов'язувати з удосконаленням інтеграційних процесів за рахунок створення договірних відносин, безпосереднього зміцнення прямих зв'язків сільгосппідприємств з переробною промисловістю і торговою мережею [4].

Українські тенденції на ринку молока та молокопродуктів негативно оцінюють як вітчизняні, так і зарубіжні аналітики. Виробництво молока в Україні у 2011 р. порівняно з 2010 р. зменшиться на 3,5 % – до 10,57 млн т. Про це йдеться в огляді ринку молочної продукції зарубіжною сільськогосподарською службою (FAS) Міністерства сільського господарства США (USDA). Адже в Україні очікується зниження поголів'я дійних корів до 2,69 млн голів (2,758 млн – у 2010 р, 3,84 млн – у 2006 р.). Також на 7 % прогнозується зниження обсягу виробництва сиру – до 205 тис. т, на 14 % – його споживання, до 125 тис. т. При цьому в USDA очікують, що експорт сиру зросте з 85 тис. т у 2010 р. до 90 тис. т у 2011 р. Увага

аналитиків USDA до нашої країни, як і до всіх провідних учасників світового ринку, зрозуміла. Україна входить у десятку країн-експортерів молочних продуктів. Проте наша країна відстає за ефективністю виробництва молочної продукції вдвічі від Європи і втричі від Ізраїлю. Перспективи, окреслені Міністерством аграрної політики та продовольства України, більш позитивні, ніж у USDA. Національне Міністерство прогнозує зростання виробництва молока на 2,7–4,5 %, або на 0,3–0,5 млн т, до 11,5–11,7 млн т, завдяки підвищенню продуктивності у 2011 р. порівняно з 2010 р. [16].

У працях Г. С. Одинцової наведено методичні основи оцінки й управління конкурентоспроможністю підприємства і визначено причину неготовності підприємств до конкуренції та непрацездатність методичних засад побудови системи забезпечення КСП, відсутність у підприємств ефективних управлінських і організаційно-економічних механізмів реагування на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства і запропоновано три етапи управління конкурентоспроможністю підприємства: 1-й – рівень теоретичного осмислення; 2-й – рівень стратегічного управління і довготермінових рішень; 3-й – рівень поточного або оперативного управління і прийняття короткотермінових рішень [5].

Л. Павловська наголошує на тому, що для забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств та їх продукції необхідно враховувати споживчі уподобання покупців. В першу чергу якість, а серед показників якості найвагоміший фактор – термін зберігання; на другому місці інформація з упаковки – логотип виробника та дизайн упаковки виробу; на третьому місці – ціна; на четвертому – склад продукту та смакові якості, серед яких головна ознака якісного продукту з молока – його жирність [7].

Г. М. Скударь подає конкурентоспроможність як відносну характеристику, що віддзеркалює відмінності процесу розвитку даного виробника від виробника-конкурента як за ступенем задоволення своїми товарами чи послугами конкретної суспільної потреби, так і за ефективністю виробничої діяльності [11].

Задоволення фізіологічних потреб людини якісними та безпечними продуктами харчування актуалізує проблему продовольчої безпеки, оскільки лише за умови гарантування забезпечення населення продовольством за будь-яких умов держава може проводити незалежну політику. Забезпечуючи захист цього права, держава має знаходити засоби щодо ліквідації продовольчої залежності від зарубіжних країн і скорочення імпорту продовольства. Забезпечення продовольчої безпеки визначено як один із основних напрямів державної політики з питань національної безпеки в економічній сфері. Відсутні визначення об'єктів і суб'єктів управління, їх функцій і завдань, методів управління, комплексні критерії та інтегровані показники оцінки ефективності державного регулювання системи продовольчої безпеки і в цілому система моніторингу виконання прийнятих стратегічних рішень. Це унеможливує здійснення ефективного управління в зазначеній сфері, викликає некерованість процесів розвитку, деструктивну конкуренцію між елементами системи за ресурси, безсистемний і нераціональний їх розподіл останніх [2].

М. І. Круглов визначає конкурентоспроможність як систему економічних категорій, елементами якої є конкурентоспроможність продукції і фінансова конкурентоспроможність. На думку П. Ю. Беленького конкурентоспроможність підприємства є показником узагальнюючим, який відображає дієвість усього комплексу механізмів господарювання і до дослідження проблем його забезпечення слід підходити комплексно з урахуванням усіх факторів і механізмів [14].

Формування ефективного механізму забезпечення продовольчої безпеки України як країни з перехідною економікою передбачає створення конкурентоспроможного продовольчого комплексу з оптимальною структурою вироб-

ництва, здатного в умовах міжнародної економічної інтеграції та глобалізації випускати високоякісну конкурентоспроможну продукцію, забезпечувати потреби населення у продуктах харчування та належний рівень продовольчої безпеки держави.

Продовольча безпека – соціально-економічний та екологічний стан у державі, при якому всі її громадяни стабільно та гарантовано забезпечені продовольством у необхідній кількості, асортименті відповідної якості.

На нашу думку, побудова державної концепції продовольчої безпеки повинна спиратись на аналіз існуючої теоретичної, методологічної та нормативної бази, історичного вітчизняного та іноземного досвіду, виділення, уточнення тих положень, які прямо чи опосередковано стосуються проблеми продовольчої безпеки, ролі та місця цієї проблеми у загальній системі національної безпеки, формування на цій основі принципів створення та функціонування системи продовольчої безпеки.

Доцільно зазначити, що початковий етап формування продовольчої безпеки вимагає створення системи моніторингу, на яку покладається завдання визначення фактичного її стану, прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз продовольчої безпеки. Система моніторингу продовольчої безпеки зосереджується на таких напрямках: агропродовольче виробництво, продовольчий ринок, споживання продовольства, харчування населення, якість і безпека продовольства.

При цьому індикаторами продовольчої безпеки визначено:

1) добову енергетичну цінність раціону людини (сума добутків одиниці маси окремих видів продуктів, які споживає людина протягом доби, та їх енергетичної цінності);

2) забезпечення раціону людини основними видами продуктів (співвідношення між фактичним споживанням окремого продукту та його раціональною нормою);

3) достатність запасів зерна у державних ресурсах (співвідношення між обсягами продовольчого зерна у державному продовольчому резерві та обсягами внутрішнього спо-

живання населенням хліба і хлібопродуктів у перерахунку на зерно);

4) економічна доступність продуктів (частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств);

5) диференціація вартості харчування за соціальними групами (співвідношення між вартістю харчування 20 % домогосподарств із найбільшими доходами та вартістю харчування 20 % домогосподарств із найменшими доходами);

6) ємність внутрішнього ринку окремих продуктів (добуток споживання певного продукту та середньорічної чисельності населення);

7) продовольча незалежність за окремим продуктом (співвідношення між обсягом імпорту окремого продукту у натуральному вираженні та ємністю його внутрішнього ринку) [9].

Проте у наведеному наборі індикаторів не враховуються питання якості та безпеки харчових продуктів, показники розвитку агропродовольчої сфери як системоутворюючої для всієї системи продовольчої безпеки. Завищеними є граничні критерії показників економічної доступності харчових продуктів та продовольчої незалежності.

Встановлено, що забезпечення ефективного функціонування ринку молокопродукції оптимального поєднання загально- і внутрішньосистемних інтересів за рахунок використання механізмів стратегічного планування і маркетингового підходу зорієнтованого на ринок, його потреби з урахуванням платоспроможного попиту.

На думку А. Череп, в умовах становлення ринкової економіки важливим чинником успішного функціонування вітчизняних молокопереробних підприємств є їх переорієнтація на засади маркетингу, що дозволить формувати раціональні виробничі програми, оперативно реагувати на ринкову ситуацію та перемагати в умовах конкурентного середовища [13].

Не менш важливим елементом маркетингу в системі формування ринку є ціноутворення. Саме ціна відображає, наскільки правильно була розроблена й успішно реалізована марке-

тингова програма. Якщо продукція реалізується за розрахунковою ціною, це свідчить про успіх, якщо ж покупець відмовляється купувати її за цією ціною, то це невдача. Через ціну реалізуються основні результати виробничо-збутової діяльності товаровиробника, вона визначає ефективність цієї діяльності.

Молокопереробні підприємства мають маркетингові проблеми стосовно ціноутворення, найважливішими серед яких такі: на якому рівні слід встановлювати ціну? як і чому її потрібно змінювати? Мінімальний рівень ціни визначається витратами на виробництво та реалізацію продукції. Максимальна ціна визначається попитом.

Наприклад, за даними Держкомстату, 2010 р. у виробництво в Україні надійшло 4 млн 793,2 тис. т молока, що на 51,4 тис. т більше, ніж 2009 р. Водночас 2010 р. імпорту молокапродуктів скоротився порівняно з 2009 р. на 27,1 % (12,4 тис. т) і становив 33,6 тис. т на загальну суму 113,1 млн дол. Також поліпшилася якість молока вітчизняного виробництва. Молока гатунку «екстра» за 2010 р. на виробництво надійшло на 2,5 % більше, ніж 2009 р., а вищого сорту – на 2,2 % більше, ніж 2009 р.

У червні 2011 р. відзначено зростання закупівельних цін на молоко як від сільськогосподарських підприємств, так і від присадибних господарств. Ціна на молоко від присадибних господарств за червень підвищилася на 4,6 % (0,1 грн/л) – до 2,05 грн/л, а молоко від сільськогосподарських підприємств подорожчало на 2,7 % (0,1 грн/кг) – до позначки 3,05 грн/кг. Варто зазначити, що 2010 р. у травні – червні закупівельні ціни на молоко теж підвищувались.

На початку лютого 2012 р. Російська Федерація запровадила обмеження на ввезення сирів з України. Від таких обмежень зазнали шкоди українські виробники сиру. Україна упродовж 2011 р. виробила 179 тис. т сиру, з яких 76,6 тис. т було експортовано, причому 89 % усього експорту припадало на РФ і 9 % – на Казахстан.

С. М. Клименко, Т. В. Омеляненко, Д. О. Барабань та інші вчені конкурентоспроможність підприємства визначають як потенційну або

реалізовану здатність економічного суб'єкта до ефективного довготривалого функціонування у релевантному зовнішньому середовищі та ґрунтується на конкурентних перевагах підприємства, визначає здатність його витримувати конкуренцію на певному ринку та відображає його позицію відносно конкурентів [12].

Дійсно, такі співвідношення українського експорту певним чином роблять залежним український внутрішній ринок як молочних продуктів, так і молочної сировини від стану торговельних відносин із РФ.

Отже, за перший квартал 2012 р.:

- обсяги експорту сирів знизилися на 16 %, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року;

- обсяги виробництва сирів жирних знизилися на 2 % (з 35,3 до 34,7 тис. т);

- закупівельні ціни на молочну сировину у населення за вказаний період, обсяги якого у структурі поставок на переробку займали 38 %, знизилися майже на 7 %, з 2224 до 2071 грн/т.

При цьому за перший квартал 2012 р. в Україні збільшилося виробництво інших молочних продуктів (табл.).

Таблиця

Виробництво молочних продуктів за перший квартал 2012 р. в Україні

Види продукції	За січень – березень, тис. т			2012 до 2011 рр., %
	2010	2011	2012	
Молоко оброблене рідке,	117,8	193,8	207,1	107
Вершки жирністю більше 8 %	3,8	7,5	7,5	100
Сир свіжий неферментований і сир кисломолочний	20,1	19,5	19,6	101
Сири жирні	42,8	35,3	34,7	98
Продукти кисломолочні	113,4	112,4	109,7	98
Масло вершкове	11,8	12,9	15,3	119
Спреди та суміші жирів	16,2	13,8	13,1	95

Примітка. За даними Держстатслужби України.

Без сумніву, обмеження українського імпорту на територію Росії підсилило позиції російських переробників молока за рахунок цього нетарифного бар'єра, дія якого послабила конкурентну боротьбу на внутрішньому російському ринку молочних продуктів. Крім цього, у переробників з'явилась можливість підвищення та недопущення різкого падіння цін закупівлі молока у сільгоспвиробників перед початком сезону «великого молока». Фінансове забезпечення такого стану як російських виробників молочних продуктів, так і їх колег по Митному Союзу – білоруських експортерів молочної продукції, відбувалося за рахунок внутрішнього російського споживача.

Обмеження доступу українських сирів на російський ринок покращив стан не лише російських виробників, а й знизив рівень конкуренції для білоруських експортерів молочних продуктів. Слід зауважити, що девальвація бі-

лоруської національної валюти значно підвищила ефективність експорту білоруських товарів, у тому числі молочних продуктів до РФ. Крім цього, надало їм можливість знижувати експортну ціну. Так, за січень – лютий 2012 р. експорт молочних продуктів з Республіки Білорусь до країн СНД збільшився на 28 % у порівнянні з аналогічним показником минулого року, а ціни експорту молочних продуктів знизилися на 21 %. У тому числі експорт білоруського вершкового масла до РФ збільшився у 1,9 разу, молока та вершків не згущених – у 1,6 разу [15].

Незважаючи на те, що обидві країни є членами Митного союзу, в розпорядженні Росії залишається достатньо механізмів, щоб вплинути на ситуацію – регулювання, квотування, індикація і контроль поставок білоруської молочної продукції.

Підсумок нинішньої російсько-білоруської молочної війни знову неминуче позначиться і на Україні. У разі введення обмежень, яких вимагають росіяни, білоруські виробники будуть намагатися компенсувати втрати, нарощуючи постачання в інші країни.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновки, що продовольча безпека для України залишається однією з центральних у політичному, економічному та соціальному житті, з вирішенням пов'язано ефективний розвиток молокопереробної галузі, систему організації виробництва та постачання продуктів харчування, а й зростання випуску молокопродукції, підвищенням її якості та конкурентоспроможності.

Залежно від особливостей національної продовольчої системи, періоду її розвитку, досягнутого рівня, а також від того, яка складова продовольчої проблеми на тому чи іншому етапі є пріоритетною, її забезпечення модифікується разом зі змінами внутрішніх і зовнішніх загроз.

Враховуючи, що значна частина населення знаходиться за межею бідності, а отже, не може харчуватися за фізіологічними нормами, першочерговим завданням державної політики має стати забезпечення стійкого зростання виробництва основних продуктів харчування, їх доступності населенню. Це є важливою складовою продовольчої і національної безпеки держави, яка має включати в себе фізичну та економічну доступність, безпечність і якість харчових продуктів, забезпечувати раціональне співвідношення експорту й імпорту.

Підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі можна досягти за рахунок упровадження ресурсозберігаючих технологій, інтенсифікації виробництва, використання прогресивних форм організації виробництва, забезпечити ефективне функціонування інфраструктури ринку, вдосконалити економічний механізм управління, поглибити інтеграційні зв'язки між виробниками сільськогосподарської продукції та молокопереробними підприємствами, стимулювання розвитку науково-технічного прогресу шляхом підвищення ефективності

використання наявного науково-технічного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шляхи модернізаційного забезпечення розвитку ринку молока в Україні / Буркинський Б. В., Лайко О. І., Агінська І. В., Островар О. В. // Економічні інновації. – 2010. – Вип. 47. – С. 38–52.
2. Гелуненко О. Ю. Продовольча безпека як пріоритет аграрної політики: проблеми інституціоналізації [Електронний ресурс] / Гелуненко О. Ю., Сідорюков А. В. – Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/2012/internet_konf/section6.pdf. – Назва з екрана.
3. Іванюта В. Ф. Розвиток аграрного виробництва регіону: методологічне забезпечення, стан та перспективи: монографія / Іванюта В. Ф. – Полтава: РВВ ПолтНТУ, 2008. – 431 с.
4. Камінська В. В. Розвиток інтеграційних процесів в АПК та їх вплив на підприємства молокопереробної галузі / В. В. Камінська // Зрівноважений розвиток регіонів в умовах глобалізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Житомир: ПП «Рута», 2010. – С. 82–84.
5. Одинцова Г. С. Механізм управління підприємством: поняття і содержание / Г. С. Одинцова // Економіка розвитку. – 2005. – № 4 (36). – С. 4850.
6. Остапчук А. Д. До аналізу наукових поглядів на формування ринкових відносин / Остапчук А. Д., Саблук Р. П. // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 86–88.
7. Павловська Л. Д. Вплив споживчих уподобань покупців молокопродукції на конкурентоспроможність підприємств / Л. Д. Павловська // Зрівноважений розвиток регіонів в умовах глобалізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Житомир: ПП «Рута». – 2010. – С. 224–226.
8. Портер М. Международная конкуренция: [пер. с англ.] / М. Портер; под ред. и с предисл. В. Д. Щетинина. – М.: Междунар. отношения, 1993. – 896 с.
9. Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки [Електронний ресурс]: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 груд. 2007 р. № 1379. – Режим

- доступу :
<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1379-2007-%EF>. – Назва з екрана.
10. Саблук П. Т. Состояние и перспективы развития агропромышленного комплекса Украины / Саблук П. Т. // Экономика Украины. – 2008. – № 12. – С. 4–18.
 11. Скударь Г. М. Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества: проблемы и решения / Г. М. Скударь. – К. : Наук. думка, 1999. – 496 с.
 12. Управління конкурентоспроможністю підприємства : [навч. посіб.] / [С. М. Клименко, Т. В. Омеляненко, Д. О. Барабань та ін.]. – К. : КНЕУ, 2008. – 520 с.
 13. Череп А. В. Оцінка конкурентоспроможності підприємств на ринку молочних продуктів / А. В. Череп // Агросвіт. – 2009. – № 19. – С. 19–23.
 14. Шемчук Л. О. Конкурентоспроможність підприємства в системі чинників її забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mev-hnu.at.ua/load/mizhnarodna_naukovo_praktichna_internet_konferencija/8_shljakhi_pidvishhennja_konkurentospromozhnosti_vitchiznjanikh_pidpriemstv_konkurentospromozhnist_pidpriemstva_v_sistemi_chinnikiv_jiji_zabezpechennja/9-1-0-113. – Назва з екрана.
 15. «Молочні фронти» України [Електронний ресурс] : офіц. сайт Аналітичного департаменту УАК. – Режим доступу : <http://agroconf.org/content/molochni-fronti-ukrayini>. – Назва з екрана.
 16. Краузе В. На обмілілих молочних ріках може вирости високорентабельний бізнес? [Електронний ресурс] / Краузе В. – Режим доступу : <http://ukrslovo.com.ua/work/archive/2011/46/05.html>. – Назва з екрана.

УДК 005.95:331.101.3

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Л. П. Бакун

Найбільш важливим елементом продуктивних сил і головним джерелом розвитку економіки є люди; їх майстерність, освіта, підготовка, мотивація діяльності. Існує непересічна залежність конкурентоспроможності економіки, рівня добробуту населення від якості трудового потенціалу персоналу підприємства.

Часто добре розроблені плани можуть залишатися не реалізованими. Не досить визначити, хто конкретно, які дії і в які терміни має виконати, треба ще належним чином скоординувати працю підлеглих для ефективного виконання дорученої справи.

Актуальність проблеми мотивації підтверджується наукою та практикою, оскільки від чіткої розробки ефективної системи мотивацій залежить не тільки підвищення соціальної та творчої активності конкретного працівника

(менеджера, робітника), але й кінцевий результат діяльності підприємств різних організаційно-правових форм власності, виробничої та невиробничої сфер діяльності. Результати, що досягнуті людьми в процесі роботи залежать не тільки від знань, навиків і можливостей цих людей. Ефективна діяльність можлива лише у разі наявності у робітників відповідної мотивації, тобто бажання працювати. Кожна особа, що так або інакше бере участь у виробничому процесі, керується в своїх діях певним комплексом мотивів. Цей комплекс специфічний для кожного робітника, хоча і складається під впливом соціальних процесів, що мають місце в даному трудовому колективі та в суспільстві в цілому.

Досліджено ряд методик щодо визначення основ менеджменту та стимулювання персо-